

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ БИБЛИОТЕКЕ КАТЕДРЕ ЗА СРПСКУ КЊИЖЕВНОСТ СА ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ КЊИЖЕВНОСТИМА

Сажетак

Библиотека Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима прати развој Српског семинара, тачније Одељења за српску књижевност. Почев од Опште библиотеке Велике школе па све до одвајања Филолошког факултета 60-их година прошлога века, ова библиотека се ширила и обухватала не само српску књижевност, већ и књижевност свих југословенских народа, укључујући бугарску, македонску, хрватску и словеначку књижевност.

За развој библиотеке заслужан је пре свега Павле Поповић. О самом његовом доприносу овој библиотеци, говори и чињеница да је, из бомбардоване библиотеке тадашњег Српског семинара који је био при Филозофском факулету, спасавао оштећене и делом разбацане књиге те их преносио у зграду на Косанчићевом венцу. Након Првог светског рата, прати се њена обнова. Статус Катедре у академској заједници одликује се у поверењу које су јој научни радници дали дарујући јој књиге велике вредности. Данас ова библиотека поседује пре свега збирку Старе и ретке књиге као и девет посебних библиотека које су даровали угледни професори нашег одсека.

Кључне речи: Велика школа, Филозофски факултет, Филолошки факултет, библиотека, српска књижевност, јужнословенска књижевности

Увод

Библиотека Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима представља једну од најстаријих култур-

1 Филолошки факултет, Студентски трг 3, 11000 Београд
tasictina@gmail.com

них институција. Као високошколска библиотека, она чува традицију и омогућава професорима, студентима, као и истраживачима да користе њене фондове. Библиотека је пре свега стециште знања, чувар културног наслеђа и место где се добијају јасне и поуздане информације. Њени фондови покривају не само српску књижевност, већ и националну историју али и бугарску, македонску, хрватску и словеначку књижевност. Обимност фонда довела је до тога да су књиге данас поред читаонице, која је централни део библиотеке и у којој се налазе лисни каталози, смештене и по кабинетима, због недостатка простора. Фонд ове богате библиотеке се ширио не само набавком, већ и поклонима угледних професора Катедре и личности које су допринели да данашњи студенти и професори могу пронаћи потребне публикације на најближем месту. Ова библиотека поседује значајну збирку старе и ретке књиге која је од 2014. године под заштитом државе као културно добро.

Од настанка до Првог светског рата

Настанак библиотеке можемо потражити још за време оснивања Велике школе. Наиме, 1863. године, донет је закон о оснивању Велике школе, где је између осталог постојао члан 48 који каже да ће Велика школа имати и „ручну библиотеку“. Овим законом Велика школа обухватала је и поделу на три факултета. Професори и студенти Велике школе су имали у виду њен значај и тешку ситуацију, те су зарад њеног ширења поклањали књиге и часописе. Треба напоменути да је по доношењу овог закона Лицеј прерастао у Велику школу и њеним пресељењем у Капетан-Мишино здање, библиотека је претрпела извесне промене. Олга Поповић, која је у свом раду о општој библиотеци Велике школе користила документе Министарства просвете, наводи занимљива правила библиотеке. Према правилу о контролисању научне збирке детаљно је објашњено како се књиге заводе као и да се уписују у инвентар. Такође, са овим предлогом библиотеком руководи секретар Велике школе, који је дакле, уједно и библиотекар. О самој набавци стручне литературе, пре свега су се старали професори. Велики проблем тадашње библиотеке био је недостатак простора. Како се Велика школа развијала тако је сваки њен одсек

тј. семинар бивао све већи. Међу овим семинарима био је и Српски семинар који је имао и мању библиотеку. Године 1897, спомиње се у ректоровом годишњем извештају упућеном Министарству просвете да: „су књиге смештене у орманима по канцеларијама, нема соба за читаоницу семинара“. Самоиницијативно, 1900. године др Каменко Суботић, тадашњи библиотекар Велике школе, почиње да сређује поред опште библиотеке и семинарске библиотеке, што се види из документа који је сачуван у Архиви Универзитета. Он од ректора тражи да му предају филолошку библиотеку са њеним каталогом како би могао да је уреди. С обзиром на то, како је он био једини који је имао жељу да среди ту библиотеку, највероватније да до тога није ни дошло, јер нема ни једног сачуваног документа о томе. Нажалост, он је радио као библиотекар кратко, а потом је почео нагли развој семинарских библиотека. Када је основан Српски семинар, професори су прикупљали литературу и материјал који су даље прослеђивали својим студентима. Треба напоменути да је српски семинар тада био највећи семинар.

Већ од 1901. године, професори Српског семинара настоје да оснују приручну библиотеку. Овом библиотеком је, у почетку руководио управник семинара. Највећи део књига из тадашње Опште библиотеке Велике школе, 1905. године припао је управо Српском семинару. Према сачуваном документу из 1907. године, који се данас налази у Архиви Србије, а у склопу фонда Министарства просвете, тадашњи Српски семинар састојао се из неколико одељења: за словенску филологију, за српски језик, за руски језик и литературу, за српску књижевност, за јужнословенске књижевности и за српску историју. Потписници овог документа били су тадашњи професори Српског семинара: Павле Поповић, Јован Скерлић, Александар Белић и Станоје Станојевић, у коме стоји објашњење за свако одељење семинара чиме се бави као и колико је средстава потребно за њихово даље развијање. Такође, као посебно издвојена тачка помиње се и библиотека семинара, као и средства која је потребно издвојити пре свега за плату библиотекару и за неопходне набавке. Даљи текст подсећа на то да су представници семинара посебним актом тражили да се све библиотеке свих одељења споје у једну, због честе појаве непотребних дупликата. Документом је обухваћен и проблем малог простора, јер се напомиње да су књиге смештене у „једној већој соби која је у исто време и место за рад шесторице представника Српског

семинара и соба у којој се издају и враћају књиге и главно стециште за књиге“. Један од најзначајнијих професора ове катедре, Павле Поповић, који је уједно био и дугогодишњи шеф катедре, учинио је доста за „уређење и богаћење семинарске библиотеке. Његовом заслугом семинарска библиотека, која је приликом оснивања Универзитета имала свега неколико стотина књига, доцније је прерасла у једну од највећих и најбоље снабдених семинарских библиотека Филозофског факултета.“²

Библиотека након Првог светског рата

Нажалост, током Првог светског рата библиотека Српског семинара бива бомбардована од стране Аустроугарске војске. Године 1914. када је зграда бомбардована, у рушевинама су се могли видети остаци некадашње библиотеке. Полице су спале два спрата ниже, а испод рушевина виделе су се књиге. Професор Павле Поповић је из згаришта и рушевина спасао доста књига те их однео у подрум универзитетске зграде где су биле чуване до краја рата. Урош Џонић је након смрти Павла Поповића објавио рад, њему у част и између осталог каже да је део књига из Српског семинара однела неповратно бугарска војска за Софију. Обновом Семинара, обнавља се и њена библиотека, те већ 1918. године тадашњи асистент Милан Богдановић, моли Министарство просвете за новчану надокнаду како би пописао шта је све остало од Семинарске библиотеке и саставио том приликом шта је све потребно за даљу набавку и њену обнову. Следеће године, библиотека је потпуно обновљена и подељена на три дела: језик, књижевност и историју. Заслугом не само Павла Поповића већ и Милана Богдановића ова библиотека бива спашена. Све до 1932. године библиотека је била заједничка за сва три одељења, када се коначно одвајају и постају засебне.

Библиотека Павла Поповића

Након смрти Павла Поповића, његова породица је предала Семинару његову личну библиотеку. Како објашњавају у писму упућено

2 Сто година Филозофског факултета. – Београд: Народна књига, 1963 (Требиње: Култура). – 354 стр.

тадашњем ректору Универзитета 1940. године, његова браћа истичу да је још за живота њихов брат у разговорима изразио жељу да би његову личну библиотеку предао Српском семинару односно Одељењу за књижевност. „И ако тој својој намери није дао и писмене потврде, јер је брзо и прерано умро, ми смо се одлучили да ту његову жељу проведемо у дело...“³ Ова библиотека је донета у неколико наврата и заведена тек 1948. године. Том приликом је изабрана највећа просторија тадашњег семинара и његова лична библиотека као и његов радни сто који су смештени у данашњем кабинету бр.40. О богатству његове библиотеке говоре дела која су писана не само на српском већ и на француском, немачком, италијанском, и класичним језицима. Павле Поповић је добијао од писаца књиге првих издања које су неретко била и једина издања. Ова библиотека поседује посебан каталог и засебну инвентарну књигу. Обраду и каталогизацију урадио је тадашњи хонорарни професор Српског семинара, касније управник Народне библиотеке Урош Џонић. О богатству овог легата говори и број публикација које се налазе у њему, чак 10.532 библиотечких јединица. Детаље о библиотеци Павла Поповића, написала је у свом раду некадашња библиотекарка Катедре Мира Милинчевић. „Највећи део фонда ове збирке попуњава белетристика (наша и страна), затим књижевно-историјске расправе, монографије, наше и стране историје књижевности, збирке критика, комплети многих часописа који су већ у време стварања ове библиотеке били права реткост – велике вредности. Лексикони и енциклопедије – претежно на страним језицима, повећавају разноврсност и вредност ове приватне библиотеке.“⁴

Лична библиотека Ристе Одавића

Већ идуће 1949. године, библиотека добија још једну вредну поклон библиотеку Ристе Одавића. Његова библиотека обухвата највише дела везана за позоришну критику и драматургију, али и књиге које су писци посвећивали Ристи Одавићу, јер он не само да

3 Писмо браће Павла Поповића ректору БУ о поклону његове библиотеке Српском семинару / Васо Милинчевић // Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор. – књ.60, св. 1-4 (2001), стр. 248.

4 Библиотека Павла Поповића / Мира Милинчевић // Библиотекар. – 24, 5 (септембар – октобар 1972), стр. 643.

је био управник Народног позоришта, већ и уредник часописа Нове Искре, као и управник Државне архиве и Уметничког одељења при Министарству просвете. Библиотека поседује доста књига на немачком, француском и италијанском језику. Такође, ту су књиге које су посвећене и његовом брату Петру Одавићу, али и његовој жени Ангелини. Нажалост, услед недостатка простора ова библиотека је пописана у општу инвентарну књигу. Богата библиотека Ристе Одавића обухвата 1293 књиге. На већини књига стоји потпис Ристе Одавића, а међу њима се могу наћи посвете Петра Кочића, Јована Скерлића, М. Пироћанца, Александра Арнаутовића, Вељка Петровића, С. Сремца, В. Рибникара и многих других. У његовој библиотеци се такође налази едиција дела на немачком језику издања Рекламове Universal Bibliothek.

У архиви Катедре, пронађен је извештај комисије о процени вредности две поклон библиотеке: Павла Поповића и Ристе Одавића из 1985. године. Тако је комисија проценила библиотеку Павла Поповића на 18.062.550 нових динара, док библиотеку Ристе Одавића на 1.966.000 нових динара. Овај извештај су сачинили тадашњи управник Катедре проф. др Мирослав Пантић, мр Снежана Самарџија, Љиљана Бајић, проф. др Љубица Ђорђевић и библиотекарка Мира Миљинчевић.

Поклон библиотека проф. др Велибора Глигорића

Поклон библиотека професора и једног од управника Народног и Југословенског драмског позориша Велибора Глигорића (1899-1977) садржи 285 књига из области књижевне теорије и књижевне критике али и позоришне критике, што је од велике важности за истраживаче не само на пољу књижевности већ и на пољу уметности. Овај професор завештао је своју малу али богату библиотеку Катедри која је заведена као поклон у општу инвентарну књигу 1980. године.

Поклон библиотека проф. др Владана Недића

Након изненадне смрти професора народне књижевности Владана Недића, библиотеци је поклоњена његова заоставштина тј. библиотека која се затекла у његовом кабинету након његове смрти. Услед недостатка простора, ова библиотека није физички одвојена, те

је припојена уз општи фонд. Извештај о самој библиотеци поднела је тадашња асистенткиња Катедре проф. Снежана Самарџија. Библиотека проф. Владана Недића обухвата 1146 наслова, и није стручно ни каталошки обрађена. Према овом извештају који је сачињен 25. априла 1985. године стоји да је сама библиотека поклоњена 1975. године, те да се легат налази у кабинету 24. Међу књигама страних и домаћих аутора, један мањи део се односи на народну књижевност, док се већи део односи на „различите проблеме југословенске књижевности и српскохрватског језика, етнологију и етнографију“. Највећи део легата чине часописи. Међу часописима који се чувају у библиотеци професора Недића су: Гласник Друштва српске словесности, Гласник Српског ученог друштва, Годишњица Николе Чупића, Глас Српске краљевске академије, Споменик Српске краљевске академије, Зборник за народни живот и обичаје Јужних Славена, Насеља и порекла становништва, Књижевност и језик у школи, Историјски гласник и др.

Поклон библиотеке проф. др Миодрага Поповића и проф. др Живана Живковића

Још два знаменита професора ове Катедре поклонила су своје библиотеке: Миодраг Поповић и Живан Живковић. Ове две библиотеке су физички одвојене и имају засебне ормане. Библиотека професора Миодрага Поповића обухвата 568 публикација док библиотека проф. Живана Живковића обухвата 492 публикације. И док је Миодраг Поповић још за живота одвајао ову библиотеку и поклањао књиге, библиотека професора Живковића је поклоњена од стране његове супруге 2008. године.

Стара и ретка књига

Треба такође напоменути да је библиотека Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима богата са фондом старе и ретке књиге које су посебно обележене сигнатуром XV. Још 1970. године професори и библиотекари су истицали њену вредност. У акту који је упућен Југословенском институту за заштиту споменика

културе пише: „Чланови Одсека за југословенску књижевност, на седници одржаној 4. маја 1970, размотрили су питање које књиге или документа у библиотеци долазе у обзир да буду заштићени. Број таквих књига износи око хиљаду пет стотина и оне се налазе углавном у фонду реткости под сигнатуром XV, фонду Библиотеке Павла Поповића и фонду реткости часописа под сигнатуром XIV. Да би се ове највеће реткости могле чувати и заштити како треба, било би неопходно имати што пре три челична трезорска ормана обложена азбестом којима би се једино могле чувати ове ретке књиге, часописи и новине“. Тадашњи шеф одсека био је проф. Владана Недић. Данас, ове реткости се и даље чувају у овим челичним орманима и оне су одвојене у посебну инвентарну књигу и имају засебан лисни каталог.

Закључак

Развој библиотеке Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима прати развој Филолошког факултета, од оснивања Велике школе па све до одвајања факултета и одељења односно катедара. Обимност фонда ове библиотеке представља један део националног културног наслеђа и изузетно је важан како за студенте тако и за професоре, али и истраживаче. Угледни професори наше катедре знали су да ће њихове заоставштине у виду књига бити највећи допринос будућим студентима, професорима, колегама те су даровали „своје благо“.

Захваљујући професорима Павлу Поповићу, Велибору Глигорићу, Владану Недићу, Миодрагу Поповићу и Живану Живковићу фонд ове библиотеке се „обогатио“ различитом грађом. Међу овим фондовима свакако се истиче фонд старе и ретке књиге који се посебно чува у челичним орманима. Овај фонд је од 2014. године под заштитом државе и проглашен је културним добром.

ЛИТЕРАТУРА:

Сто година Филозофског факултета. – Београд: Народна књига, 1963 (Требиње: Култура). – 886 стр.

- Документи о Српском семинару на Филозофском факултету / Гаврило Ковијанић // Библиотекар. - ISSN 0006-1816. - Год. 20, бр.3 (1968), стр.181-189.
- Писмо браће Павла Поповића ректору БУ о поклону његове библиотеке Српском семинару / Васо Милинчевић // Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор. – књ. 60, св.1-4 (2001), стр. 247-248.
- Библиотека Павла Поповића / Мира Милинчевић // Библиотекар. – 24, 5 (септембар – октобар 1972), стр. 643-649.
- Општа библиотека Велике школе / Олга Поповић // Библиотекар. - ISSN 0006-1816. - Год. 3, бр. 3/4 (1951), стр. 97-107.

Valentina Tasic

HISTORICAL DEVELOPMENT OF LIBRARY AT DEPARTMENT OF SERBIAN LITERATURE AND SOUTH SLAVIC LITERATURES

Summary

Library at Department of Serbian Literature and South Slavic literatures follows development from Serbian department, precisely Department of Serbian literature. Starting from General library of the Great school until separation of the Faculty of Philology, which held at 60's of last century, this library has expended and it included not only Serbian literature, but also literature of all Yougoslav nations, including Bulgarian, Macedonian, Croatian and Slovenian literature.

Primarily response for the development of the library is Pavle Popovic. His contribution to this library is that, in the fact, from the bombed library of Serbian seminar which was at the Faculty of Philosophy, he rescued damaged and partly scattered books and took them to the building at Kosancicev venac. After World War I, he followed its reconstruction. Status of the Department in the academic community is distinguished by the trust that they academics gave her by giving her a book of considerable value. Today this library has primarily collection of old and rare books as well as nine special libraries, which were donated by prominent professors of our department.

Keywords: Great school, Faculty of Philosophy, Faculty of Philology, library, Serbian literature, South Slavic literatures.